

Grafill

NORSK ORGANISASJON
FOR VISUELL KOMMUNIKASJON

MØLLERGATA 39
N-0179 OSLO

+ 47 22 12 82 00
GRAFILL@GRAFILL.NO
WWW.GRAFILL.NO

BANK 5010.06.47491
ORG.NR. 971 001 690

Kulturdepartementet

Kun pr. e-post til:
postmottak@kud.dep.no
Tonje.Johansson@kud.dep.no

27.06.2022

Innspill fra Grafill til kunstnermeldingen

Vi viser til rundebordssamtalen i Kulturdepartementet 3.5.2022 og oversender etter avtale våre innspill skriftlig.

Grafill er interesseorganisasjonen for alle som arbeider eller utdanner seg innen design og illustrasjon i Norge. Grafill ble stiftet i 1991 ved at Norske Grafiske Designere og Norsk Illustratørforbund ble slått sammen. Organisasjonen har likevel røtter tilbake til stiftelsen av Yrkestegneres Forening i 1937ⁱ. Våre 1500 medlemmer dekker i dag alle de visuelle kommunikasjonsfagene: Grafisk design, illustrasjon, tegneserieskaping, animasjon, digital design, og tjenestetdesign. I tillegg representerer Grafill interessene til de om lag 30 000 som arbeider med design i Norge.ⁱⁱ

Kommunikasjon og formidling er i stor endring i dagens samfunn. Digitalisering og globalisering skaper behov for mer visuell og språkoverskridende kommunikasjon. Derfor er også behovene og utfordringene til de vi representerer komplekse. På den ene siden er det behov for bevaring av det tradisjonsrike og håndverksmessige gjennom for eksempel bokkunsthagene illustrasjon, typografi og grafisk design. På den andre siden må norske kreative beherske og bidra til å utvikle de nye visningsflatene og tjenestene som følger digitaliseringen. Samtidig forventer Grafill en økning i forretningsmuligheter og arbeidsplasser for flere av de vi representerer i årene som kommer. Dette tror vi er nokså unikt i en kulturpolitisk kontekst.

Vår tilnærming til kunst- og kulturfeltet må ivareta dette spennet. Vårt innspill vil først kommentere overordnet på noe som griper inn i flere av spørsmålene departementet sendte ut i forkant av møtet og deretter dvele ved spørsmålet om rimelig betaling og vederlag av kunstnere.

1. Norge mangler en helhetlig designpolitikk og strategisk satsning på design.

Designfagene kan ikke sees i en næringspolitisk kontekst alene.

God design og formgivning bidrar med verdiskapning i dagens samfunn gjennom bedrifts- og samfunnsøkonomiske gevinster, i tillegg til betydelige sosiale og kulturelle gevinster. Dette skyldes designernes metodiske tilnærming gjennom innsiktsprosesser, kreativitet og strategisk konseptutvikling, samt deres evne til å skape synlige resultater. Designerne og designfagene bidrar i utviklingen av både metodeverket og løsningene på de store samfunnsmessige utfordringene knyttet til eksempelvis bærekraft, digitalisering, byutvikling og mobilitet, i samarbeid med en lang rekke fag- og forskningsområder.

I særdeleshet har designkompetanse en viktig rolle i digitaliseringen: God design sikrer at nye tjenester og løsninger kommuniserer riktig med brukerne, tilrettelegger for gode og enkle beslutningsprosesser, riktige beslutninger og gode brukeropplevelser. For å lykkes med så store og komplekse parallelle samfunnsoppdrag må det arbeides etter tydelige mål og strategier.

Vi trenger derfor en godt utredet Designmelding, som på lik linje med andre meldinger (f.eks. Kulturmeldingen), redegjør for prioriteringer og nasjonale designpolitiske mål. En Designmelding må derfor være målbasert, tverrfaglig og tverrsektoriell i sin utforming. Dette vil føre til bedre politiske beslutninger og bedre kår og effekter av design. Grafill har også spilt inn behovet for en helhetlig designpolitikk til Nærings- og fiskeridepartementet tidligere.

2. Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

2.1 Overordnet

Den betydningen som sterk opphavsrett, det brede virkemiddelapparatet, gode kollektive forvaltningsorganisasjoner og samarbeidende interesseorganisasjoner har for dagens kunstnerpraksis, kan ikke overvurderes. Dette kulturelle kretsløpet sikrer kunstnerisk produksjon, faglig kvalitet og bredde gjennom individuelle tiltak som stipender, samt kollektive tiltak som fremmer fagene og gir støtte til skaperne i form av for eksempel rådgivning og kompetanseutvikling.

2.2 Kulturrådets økonomiske rammer for tegneserier må doubles.

Kulturrådets støtteordninger, særlig innkjøps- og produksjonsordningene på litteraturfeltet, er viktige for illustratører og tegneserieskapere og må tilføres friske midler. Ikke minst er de økonomiske rammene i innkjøpsordningen for tegneserier altfor stramme.

For det første fører dette til at norske biblioteker risikerer å miste viktig visuell litteratur. Tegneserier lånes i stort monn i bibliotekene i dag, særlig av målgrupper som tradisjonelt ikke anser seg for å være lesere. Dersom det ikke kommer flere midler til ordningen risikerer vi at sårbare grupper som allerede daler på lesestatistikkene står uten gode norskspråklige tegneserier.

For det andre fører manglende innkjøp til svekket bærekraft hos utgiverne. I verste fall vil mindre forlag gå tapt, og ytterligere økonomisk risiko må bæres av de allerede sårbare serieskaperne. Den gode utviklingen på tegneseriefeltet i Norge vil dermed rammes hardt dersom rammene ikke økes.

2.3 Statens kunstnerstipender er viktige, selv om de dessverre i liten grad tilfaller de vi representerer.

I den grad illustratører og tegneserieskapere har mottatt statlig kunstnerstipend har det primært vært på bakgrunn av sitt forfattervirke og ikke deres kunstneriske visuelle arbeid. Vi ønsker at illustratører og tegneserieskapere, også ikke-skrivende visuelle litteratur, i større grad inkluderes i ordningen.

3 Kollektiv forhandlingsrett om vederlag

Kunstners mulighet til kollektive forhandlinger må styrkes! Kunstnere som er selvstendig næringsdrivende regnes som «foretak» etter konkurranseloven. De kan derfor som utgangspunkt ikke samarbeide om pris eller forhandle om honorarer. Dette gjør dem svært sårbare i møte med forhandlingsmotparter, som f.eks. forlag, som er dem langt overlegne i økonomisk styrke, forhandlingserfaring og juridisk kompetanse.

Blant våre medlemmer er det særlig illustratører og designere som jobber med bøker som befinner seg i denne sårbare gruppen. Grafill mener at bokillustratører og -designere bør kunne forhandle kollektivt med forlag om normalkontrakter. Dette kan forfattere og oversettere gjøre i dag, fordi de har et særegent unntak i forskriften til konkurranseloven.

Kulturministeren bør derfor i arbeidet med ny boklov gi bokillustratører og -designere kollektiv forhandlingsrett for normalkontrakter på lik linje med forfattere og oversetter. Våre innspill om dette ligger allerede i KUD.

4 Opphavsrett og rettighetsforvaltning

Opphavsretten har vesentlig økonomisk betydning, enten den forvaltes individuelt eller kollektivt. Grafills medlemmer lever av å skape opphavsrettslige vernede verk. Deres egen forvaltning av sine rettigheter er derfor avgjørende for dem. Økt kunnskap og bistand til opphaverne i forbindelse med inngåelse og oppfølging av individuelle avtaler er derfor viktig.

Samtidig bør Kunstnermeldingen også vise at kollektiv forvaltning av opphavsrett spiller en sentral rolle. Organisasjoner som Kopinor og Norwaco kan forhandle frem vilkår for opphaverne som opphaverne ikke klarer på egen hånd, og skaper individuelle og kollektive vederlag. De individuelle vederlagene styrker opphavernes bunnlinje direkte, mens de kollektive midlene sikrer kunstnerstipender og kollektive tiltak. Stipendene er et viktig virkemiddel i kunstnerpolitikken, og kan utgjøre «make or break» for mange kunstnere. De kollektive tiltakene støtter sentral infrastruktur rundt kunstnerne, med rådgivning, kurs, politisk arbeid mv.

Vi håper med dette at vi har gitt innsikt i noen av de overordnede strukturene som vi mener en kunstnermelding må hensynta for å favne de kunstnerne vi representerer. Vi bidrar selvfølgelig gjerne med utfyllende informasjon eller mer detaljerte innspill dersom det skulle være behov for det.

Med vennlig hilsen,

Lene Renneflott,
Daglig leder

Sluttnoter:

ⁱ <https://snl.no/Grafill>

ⁱⁱ Fellesnordisk designundersøkelse Nordic Innovation/ Nordic Design Resource, <http://nordicdesignresource.com>